

Rond De Schutsboom

Jaargang 19

Nummer 1

1999

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING " DE VYER HEERTGANGHEN "

Doelstelling volgens de statuten:

De stichting heeft ten doel de bevordering der studie van de heemkunde in de ruimste zin, in het bijzonder door:

- a.** de bevordering der studie van de heemkunde in de lokale en regionale aspecten van archeologie, geologie, toponymie, flora, fauna, architectuur, historie, folklore, sociale geografie en taalgebruik;
- b.** het aanwenden of doen aanwenden van de door deze studie verworven kennis ten bate van het lokale en regionale leefmilieu door het verrichten van relevante activiteiten;
- c.** het in stand houden van een streekmuseum, heem- erf "De Schutsboom".

Lidmaatschap en abonnementen:

Leden van de Heemkundige Kring ontvangen het periodiek " Rond de Schutsboom " gratis, alsmede het Jaarboek.

Lidmaatschap Heemkundige Kring *f* 30,-- per jaar.

Gezinsleden *f* 6,50 per jaar.

Leden buiten Goirle *f* 37,50

Bankrekening: RaBo-Goirle, nr.: 11.68.97.597

Toegang tot de lezingen voor leden gratis.

Openstelling:

Heemerf en museum " De Schutsboom ":

van april t/m oktober elke zondag;

van november t/m maart, elke 1e zondag van de maand.

Openingstijd van 15.00 tot 17.00 uur.

Voor groepen: op aanvraag bij dhr. Sas tel 013 - 534.47.36

Het Archief: elke zaterdag van 10.00 tot 12.00 uur.

Adressen:

Heemerf de Schutsboom: Nieuwe Rielseweg 41-43,
5051 PD Goirle. Tel. 013 - 534.89.72

Secretariaat: Nieuwe Rielseweg 41-43, 5051 PD Goirle,
Tel. 013 - 534.17.47

Redactie: Nieuwe Rielseweg 41-43 5051 PD Goirle.

**HET VERSCHIJNEN VAN DIT PERIODIEK WERD MEDE
MOGELIJK DOOR DE FINANCIËLE BIJDRAGE VAN:**

Assurantiën Burgers & van Esch, voor verzekeringen,
hypotheeken, financieringen, woningbemiddeling,
Tilburgseweg 1 5051 AA Goirle tel. 534.21.29

Bakkerij A. van den Hout,
Tilburgseweg 98, 5051 AJ Goirle tel. 534.17.68

van Berkel B.V. loodgieterswerken en foliedaksystemen,
Edisonlaan 19, 5051 DS Goirle tel. 534.24.45

Garage Jac. de Brouwer,
Hoge Wal 1, 5051 PX Goirle tel. 543.09.35

Stichting "Goirles Belang",
De Hovel 43 - 44 5051 NR Goirle tel. 534.34.86

Dhr. C. Hermans,
v. Haestrechtstraat 16, 5051 VD Goirle

Juwelier & Edelsmid Paul Hoogendoorn,
Tilburgseweg 41, 5051 AA Goirle tel. 534.54.73

Rond De Schutsboom

Periodiek van de: STICHTING HEEMKUNDIGE KRING
"DE VYER HEERTGANGHEN"
GOIRLE

Secretariaat: Nieuwe Rielseweg 41-43
5051 PD Goirle
Tel: 013 - 5 34 89 72

Jaargang 19, nr. 1

oktober 1999

Wijzigingen in het bestuur	2
In Memoriam	3
De opkamer van de H.Geest	5
Namen en Bijnamen	11
De "Geest" van St. Joris waart rond in de Wild	18
Cunera in glas en lood	22
Toponiemen	26
Jacob van Puijenbroek, een bijzondere Goirlenaar	30
Oorlog	35

WIJZIGINGEN IN HET BESTUUR

Per 1 oktober 1999 vonden de volgende mutaties plaats in het bestuur van onze heemkundige kring:

1. Jan Hoogendoorn nam formeel afscheid als bestuurslid en conservator.
2. Ton Sas nam afscheid als voorzitter en volgt Jan Hoogendoorn op als conservator.

De verdiensten van Jan Hoogendoorn voor de heemkundige kring zijn zeer groot! Gelukkig blijft hij actief als "inwerker" van Ton Sas, rondleider en schrijver van een handleiding voor het geven van rondleidingen.

3. Eerder dat jaar werden als bestuurslid benoemd: Wik van Berkel (penningmeester), Rien Weijters (heembeoefening) en Carel van de Elsacker, voorzitter van commissie bouwzaken, waarin zitting hebben: Maud de Rooij, Pieter Schellekens, Louis Verhoeven.

DE NIEUWE VOORZITTER

BERNARD ROBZEN

Bernard Robben is een zoon van de legendarische Cees Robben, maar hoopt zijn eigen wijze actief te zijn in en voor onze kring. Voor de nieuwsgierigen onder ons: Bernard is 54 jaar, werkt bij het GAK in Tilburg, woont in de Bergstraat in Goirle, is getrouwd met Corrie van Zantvoort en heeft drie volwassen kinderen. Welkom aan onze nieuwe voorzitter! We wensen hem veel succes.

IN MEMORIAM

Ad Houtepen

Als het enigszins kon, vleide Ad Houtepen zich 's middags na het eten in zijn luie stoel en deed een kort dutje. Zo ook op 18 januari j.l.; hij is toen niet meer wakker geworden en volkomen onverwachts, temidden van twee klein-zonen- voorgoed ingeslapen. Ad was op vele terreinen actief, onder andere in onze heemkundige kring. We kennen hem als een bescheiden, sympathieke man met een groot gevoel voor humor. Hij heeft grote verdienste voor onze kring, als bestuurslid en als lid van diverse activiteitencommissies. In de bestuursvergaderingen had hij nooit het hoogste woord, maar een evenwichtige inbreng op momenten dat dat nodig was. Op de avond van de dag waarop hij overleed, hadden we nog een gezellige avond met mooie verhalen rond een dia-serie over Brabant; het was de laatste lezing die Ad organiseerde. Hij was mede-organisator van onze heemreizen en het was een genoegen met hem op stap te gaan. Ad had een zeer uitgebreide verzameling foto's en artikelen over Goirle en altijd was hij bereid je daarmee van dienst te zijn. Voor "Rond de Schutsboom" schreef Ad regelmatig artikelen; ook in de serie Jaarboeken wordt zijn naam meermalen genoemd. Op het toneel was Ad in zijn element; in bijna iedere kerstviering stond hij "op de planken" en leverde hij zijn bijdrage aan de sfeervolle kerstavonden waarop de kring al jarenlang kan bogen. Tijdens de laatste kerstviering zong Ad in het groepje van de "Heertgangzangers" zijn laatste lied. Het was een speels, volks lied over eenvoudige, oprechte Brabantse mensen. Dat hoorde bij Ad! We zullen hem missen!

Willem van de Sande

Nauwelijks bekomen

van de emoties rond het overlijden van Ad Houtepen, kregen we het bericht dat ook Willem v.d. Sande was gestorven.

Iedereen wist het eigenlijk wel: het gaat niet zo goed met Willem; zijn gezondheid was zwak en daarbij kwam nog de klap van het overlijden van zijn zoon Henk, met wie hij een bijzondere band had. Willem behoorde tot de groep van kernleden die de heemkundige kring maakte tot wat ze nu is.

Bij de ontvangst van gezelschappen was hij onmisbaar; hij was dan "Willem van de catering" en die was bij hem in goede handen. In zijn actieve periode hielp hij in de zaterdaggroep bij het onderhoud van werktuigen en materialen. Op het laatst lukte dat niet meer, maar iedere zaterdag was hij present en genoot van de contacten met de heemleden.

Een hoogtepunt voor Willem was de tentoonstelling in de "Potstal" waar hij zijn schilderijen liet bewonderen. Het schilderij van zijn leven is nu voltooid; het is gekleurd door hard werken, de zorg voor zijn gezin en zijn hobby's, waartoe ook het heem behoorde. We herinneren ons Willem als een authentieke persoon, die op zijn geheel eigen wijze met de mensen omging en zich voor de kring verdienstelijk maakte.

DE OPKAMER VAN DE H. GEEST

Piet Wiercx

In augustus 1964 werd in de parochie van St.-Jan een kapelaan benoemd met de opdracht de oprichting van een derde Goirlese parochie in Plan West voor te bereiden. Bij de stichting van een nieuwe parochie komt heel wat kijken: het verkrijgen van de nodige gelden, de keuze en aankoop van grond, het bouwen van een kerk en pastorie, de stichting van eigen parochiescholen en.....de aanleg van een begraafplaats. Iedere parochie had in die tijd immers een eigen kerkhof. De keuze viel op een hooggelegen akker op de hoek van de Hoogeindseweg en de Rielsedijk.

DE OPKAMER
v.d. H. GEEST

De akker was van Jan Oerlemans die op het Hoogeind een boerderij had. De bewuste akker stond bekend als "d'n Opkaomer". In het archief van onze kring bevindt zich een geschrift van de hand van Janus Hoogendoorn, dat handelt over "d'n Opkaomer", die was voorbestemd tot begraafplaats van de H. Geestparochie, maar die er uiteindelijk door een besluit van het bisdom nooit is geko-

men.

Het is boeiend de gedachtengangen van Janus Hoogendoorn te volgen; de neerslag van zijn speurtocht bevat in ieder geval interessante informatie.....

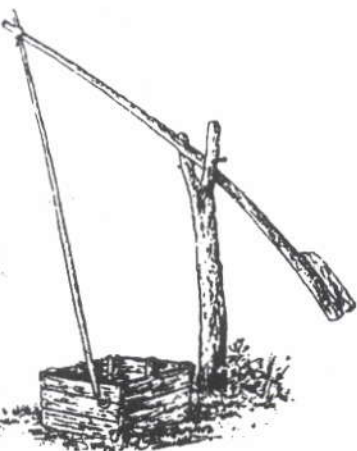
"DEN OPKAOMER"

Bij het naspeuren van oude toponiemen, in verband met het vaststellen van nieuwe straatnamen voor het Plan West, ontdekten we voor het perceel op de hoek van de Hoogeindseweg en de Rielsedijk, dat de bestemming zal krijgen als begraafplaats voor de aanstaande derde parochie, de naam "Opkaomer".

Nu behoeft het woord "opkamer" geen verduidelijking, maar als naam toebedeeld aan een perceel akkergrond, geeft het ons heemensen toch aanleiding tot het navorsen van de oorsprong. We legden daartoe ons oor te luisteren bij de eigenaar van akker, de heer Jan Oerlemans. Deze kende de benaming vanouds en ook van vorige eigenaren, alsmede van oudere buurtbewoners; hij en de anderen vonden de benaming heel logisch verklaarbaar vanwege de hoge ligging van het perceel. Daar een opkamer altijd hoger gelegen is dan een gewone kamer, scheen de naam "Opkaomer" voor de bewuste akker heel toepasselijk en voor de hand liggend. "Akkoord van Putte", zeiden wij en konden ons voorlopig daarmee verenigen.

Persoonlijk ben ik nadien de antecedenten van het bewuste perceel na gaan pluizen en ontdekte dat ter plaatse vroeger een boerderij moet hebben gestaan. Vele oudere mensen herinneren zich dat nog vele jaren een oude put midden op het perceel heeft gestaan.

De put heeft vroeger aan de boerderij behoord en de boerderij zelf moet in de negentiger jaren van de vorige eeuw tengevolge van

een hevige windhoos geheel tegen de vlakte zijn gegaan. Met dezelfde windhoos moet ook de oude schuur van de hoeve "Sint Jacob" toen het loodje hebben gelegd. (De schuur die thans op Sint Jacob staat, is niet de oorspronkelijke; deze schuur heeft vroeger gestaan tegenover het "Smiske" aan de Nieuwe Rielseweg en behoorde oorspronkelijk tot de oude boerderij, die naast het "Smiske" heeft gestaan en die toebehoord heeft aan de familie Van Wezel.)

Behalve het bovenvermelde, ontdekte ik een aantekening uit 1926, waarbij een oud en ter plaatse goed bekende Goirlenaar, mij voor het perceel de naam opgaf: "Opzaomer". Hij wist ook te vertellen dat op de vroegere boerderij "de Tiendboer" zou hebben gewoond.

Holala, zei ik toen bij mezelf; "Opkaomer" en "Opzaomer", hoe valt dat bij elkaar te rijmen?

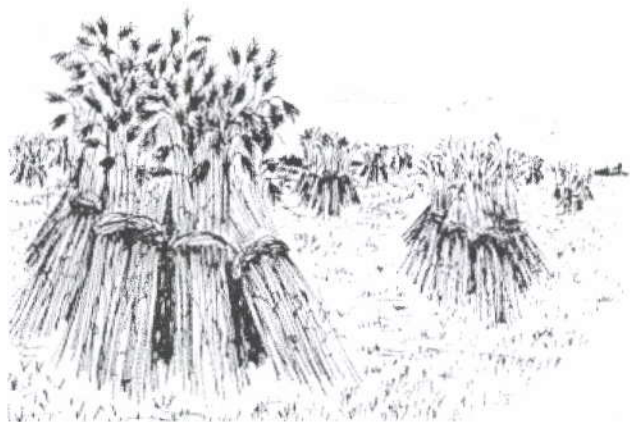
Ik heb toen voor de benaming "Opzaomer" aanknopings gezocht bij de mededeling van mijn zegsman, dat de "Tiendboer" daar zou hebben gewoond en dan blijkt de naam "Opzaomer" inderdaad met het vroegere Tiendrecht te hebben uit te staan.

De naam van het perceel zal dan zeer waarschijnlijk oorspronkelijk wel "Opzaomer" zijn geweest, maar omdat de betekenis van het Tiendrecht bij de huidige eigenaars verloren is gegaan, is hier met de benaming hoogstwaarschijnlijk sprake van volksetymolo-

gie en is de naam "Opzaomer" geworden tot "Opkaomer", van welks laatste woord de betekenis heden ten dage nog wel bekend is.

Om mijn zienswijze in deze te staven, geef ik hiervoor dan de volgende verklaring.

Het Tiendrecht was een belasting in natura op landerijen en op levend vee, die geheven werd door de regering. In feite echter waren de meeste Tienden in handen van kerken, kloosters en particulieren, die ze door schenking of om andere reden van de regering hadden verkregen. Er waren verschillende soorten Tienden, maar waar het hierom gaat, was de gewone Tiend; deze drukte op de teelt van tarwe, rogge, haver, boekweit en gerst. Als bij de oogst het koren tot hopen stond, dan werden de tiende, de twintigste, de dertigste en de veertigste hoop (zoals de boeren die het nog hebben meegemaakt, mij vertelden, waren dit in de regel maar hele dunne) met een groene tak gemerkt; de vijftigste hoop was vrij en dan begon men weer van voor af aan te tellen.

Als de oogst was binnengehaald, bleven de met takken gemerkte hopen staan; deze waren voor de tiendhouders en werden dan door dezen verkocht.